

Banner Benedek könyvei. (Mehmed Tahir, Cuzuki Kenzo és mások, A pokol tornácán.) A szerző szibériai hadifogságának egyes epizódjait dolgozta fel két könyvecskéjében. Az első négy hosszabb visszaemlékezést tartalmaz egy orosz közkatonáról, egy előkelő török hadifogoly társáról, egy japáni főhadnagyról s egy colombói szingaléz gyaloghíntő-vivőről. E köré a négy alak köré csoportosítja élményeit, melyek így nem esnek szét, másrészt négy ismerőst lélekrajzi megfigyeléseivel érdekesekké tudja tenni. A Cuzuki Kenzo-ról írt emlékezés a legsikerültebb s a japáni lélekbe helyenkint élesen világít bele. Mehmed Tahir elbeszélései az ő különös keleti világukról szintén érdekesek.

Másik könyve tizenöt kisebb visszaemlékezést tartalmaz, melyekben a fogolytábor sajtószzerű életét eleveníti meg előttünk. A filharmónikus hangversenytől kezdve a legfinomabb Kuba-kávé-gyártásig mindenfélét végigtapasztalunk a szerző ügyes kalauzólása mellett és sok eredeti alakkal ismerkedünk meg: az ellensége iránt nagylelkű szakaszvezetővel, a nagyszájú és élelmes Bernáttal, a megszelidült békés kommunistával, a vörös generálissá lett dzsentri-fúval s még sok mással, mert itt is egy-egy embert tesz elbeszélései középpontjává, nemcsak töredékes, naplószzerű megfigyeléseket jegyez fel. Így némi művészi formát tud adni nekik s kis rajzokká, életképekké kerekíti ki őket.

Két könyve nem ment a dilettantizmustól (a fölöslegesen bőbeszédű utóhang az első kötetben, naiv reflexiók itt-ott) és stílusbeli nehézségektől, de általában érdekes és kellemes olvasmány.

Szeretnők, hogy — ha esetleg egy harmadik könyvet is írna szibériai harmadik könyvet is írna szibériai nek összefüggőbb és részletesebb rajza keretében a hadifogoly-lélek behatóbb elemzésével is megpróbálkoznék. Sz. F.

Regényfordítások. A romantikus zománcú kalandregény és vele az exotikum keresése ma elevenen benne él a nagyközönség átlagos irodalmi ízlésében. Napilapjaink túlnyomórésze ilyen tárgyú regé-

nyekkel kedveskedik olvasóinak s a könyvalakban megjelent regényfordítások között is nagyszámban találunk olyanokra, melyek ennek az ízlésnek igyekeznek megfelelni. Cooper vagy May hagyománya, a Wild-West vagy a Wild-Nord romantikája, mely ma már szinte teljesen a gyermekszobák lakóinak irodalmi érdeklődését köti le, néhány külföldi író kezében (Jack London, Curwood és részben Joseph Conrad) ismét életre kelt és megint szélesebb irodalmi jogot igényel magának. Annál is inkább, mert ezek az írók műveikben mindazokat az eredményeket értékesíteni tudják, amelyeket a kalandregényen kívüli irodalom már előtűnik művészté formált. A fantáziát új területek bevonásával foglalkoztatják s a pusztai tartalmi érdekességen kívül mind-egyik némi pluszt is hoz s éppen ez a többlet tud életüknek kissé huzamosabb hangsúlyt is adni.

Joseph Conrad, a tavaly elhunyt angolba ojtott lengyel író könyveinek teljes magyar kiadását kezdte meg a Genius könyvkiadó. Két kötet már meg is jelent. Az egyik a *Félvér* (ford. Kiss Dezső), a másik *Az arany nyíl* (ford. Szinnai Tivadar). Az elsőt a harminnyolc, a másikat a hatvankétéves Conrad írta. Ez a huszonnégy esztendő érezhető különbségként jelentkezik a két regényben. Az elsőben, melynek középpontjában az Európa és Ázsia közé szorított holland kereskedő, Almayer áll, Conrad írói sokszínűsége inkább az exotikum hangsúlyozásában mutatkozik legjobban. *Az arany nyíl*ban azonban már sokkal mélyebbre ás, a milieu valóban csak környezeti és nem az emberrel együtt élő valami s érdeklődésünk afelé a különös lányalak felé fordul, aki ennek a romantikus szerelmi történetnek a hősnője. Közös azonban mindkét regényben az, ahogyan Conrad főalakjait látja. A *Félvér* Almayerjének és az *Arany nyíl* Ritájának élete helyzetükből folyó tragédia. Almayer becsületes kereskedő lett volna, ki békében élhette volna le a maga kis életét, ha nem kerül két világ, a kultúra és a trópusi ösztönösség közé. Ereje nincs a kettősség elviseléséhez s így legázolja az a világ, amelyik pillanatnyilag hatalmasabb. Az *Arany nyíl* nőalakja is két világ között él:

az egyik saját énje, az az örök nő, aki — Conrad saját szavai szerint — „hat már azáltal, hogy van“, a másik világ egy rákényszerült álarc, merev páncél, mely az idő mindent mechanizáló ereje alatt agyonszorítja az igazi észet.

Conrad regényei érdekes olvasmányok, Rohanó ütemben hajszolja el előttünk történeteit, de helyenkint nagyon jól meg tudja választani azokat a pontokat, ahol egy pillanatra kiemelheti olvasóját a pusztá történetből s éreztetheti vele, hogy nemcsak meséket kitálalni és elbeszélni tud, hanem gondolkodni és gondolkodtatni is. Amellett, hogy fantáziája igen sokrétű, valami józan ökonómia jellemzi. Könnyen megkockáztatná az ember annak a kimondását, hogy nála a lengyel miszticizmus társul a józan angol regénytechnikával.

A mesekitalálás merészsége tette jellegzetessé H. G. Wells regényeit is. Már hozzá vagyunk szokva, hogy Wells felül időgépjére, maga mellé ülteti olvasóját, hogy megmutassa neki azt a világot, mely nincs, sohasem volt s nem is lesz másutt, csak Wells képzeletében. A technikai fejlődés által megjavított világ, ez az ő ideálja s optimisztikus imádatl csügg ezen a jövőn, mely a való és az eszmény közti távolságot a semmire redukálja. *Az álom* c. regényében (ford. Kiss Dezső) ennek az abszolút teljesülésnek a dobogójáról mond ítéletet a háború előtti és alatti angol társadalomról. Igen éles és szellemes megfigyelő s a közelmúlt vagy a ma élete minden megnyilvánulásban szeme elé kerül, de ezen a figyelmen annyira rajta van a négyezredik évből visszanező ember fölénye, hogy a ma nem lesz más, csak sok egyszerű, de megoldatlan matematikai képlet összessége. Csak negatív kritikát kapunk a máról s emellett az a néhány felcsillanó pont, melyet Wells a jövőből felénk villant, nem elég határozott ahhoz, hogy ebben a jövőben hinni is tudjunk.

Paul Géraldy nevét a magyar közönség már megtanulta. Verseinek olyan tolmácsolója akadt, mint Kosztolányi Dezső, drámáit elisme-

réssel fogadta a kritika s a színházlátogatók is aláírták ezt a véleményét. *Szeretni* c. drámájával egy kötetben megjelent ennek kis regény formájában megírt előtörténete is. A regény és a dráma együtt adja a szerelemnek az író lelkeben egészséges élményű művészi kifejezését. Ez a regény-előjáték tehát teljessé tevése a dráma problémájának s Géraldy itt színdarabja két férfi közt álló nőjének megfelelően a két nő között imbolygó férfi lelkét állítja elének. Drámáiból jól ismert komolysága és finom vonalkezelése itt is érvényesül.

Varságh János két, nálunk kevéssé ismert külföldi regényíró művének lefordítására vállalkozott. *P. Nansennek* már megjelent két-három regénye századunk elején, így a *Mária, a szerelem könyve* című is, mely most a *Menthe testvérek* kel együtt új fordításban került a magyar olvasók elé. Két, egymástól nagyon is elütő természetű regény jutott így egy kötetbe s alig akarja az ember elhinni, hogy a *Menthe testvérek* élesen jellemző, szinte teleplező látású írója azonos lehet a másik regény imponáló erejű líraiságának tulajdonosával.

A másik Varságh-fordításban a „Heimatkunst“ egyik írójával. *I. C. Herrel* ismerkedünk meg. Tudomásunk szerint még nem jelent meg regénye magyarul. A latin Sváje romantikája lép elének *A havasok ura* c. regénye lapjain. Tulajdonképpen nem is egy ember a regény főalakja, hanem egy elhanyagolt kis nép, néhány jelentéktelen falu, mely önerejének tudatára ébredve lüktető életet varázsol a legendás, de hidegen csillogó havasok közé. Ez az átalakulás azonban küzdelmet jelent a múlt és a legendák ellen, melyek éppen azokra neheznek tragikus süllyal, akik ennek az új életnek leghivatottabb harcosai lehetnének. Paltrám Márkus és Premont Cilgia lemondásokkal teljes szerelme így szövődik bele egy kicsiny népnek az életért folytatott harcába. Ennek a két mozzanatk a történetben való összekapcsolása azonban nem mindig szerencsés s néha csak külsőségeken nyugszik. *Kerecsényi Dezső.*